

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 332.624:35.071.5(477)
JEL Classification: D 61,R 29

Місюк М.В.,
д-р екон. наук, проф., декан економічного факультету,
Бец Б.Б.,
аспірант*,
Подільський державний аграрно-технічний університет

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Misiuk M.V.,
dr.sc.(econ.), professor, dean of the faculty of economics,
Betz B.B.,
postgraduate student,
State Agrarian and Engineering University in Podilya

METHODOLOGICAL APPROACH TO ASSESSING THE USE OF RESOURCE EFFICIENCY OF THE UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES

Постановка проблеми. Поряд з інформаційним та природним середовищем, морально-етичними, духовними, культурними, історичними, матеріальними та інтелектуальними цінностями, відповідно до законодавства України, до складових суспільства віднесено ресурси. На сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами стабільності в суспільстві є нераціональне, виснажливе використання ресурсів як відновлюваних, так і не відновлюваних. Тому, для створення безпечних умов життєдіяльності населення та запобігання цих загроз перед органами державної влади та органами місцевого самоврядування ставиться завдання підвищення ефективності використання ресурсів формування збалансованої системи природокористування.

Розробка інструментарію розвитку об'єднаних територіальних громад (ОТГ) має ґрунтуватись на результатах оцінки та аналізу сучасного їх стану, ефективності функціонування та тенденцій змін основних показників ресурсовіддачі та результативності діяльності. Всі зазначені параметри та характеристики прямо або опосередковано залежать від ресурсного забезпечення ОТГ. З огляду на зазначене, системне дослідження процесів функціонування та розвитку ОТГ ґрунтується на урахуванні причинно-наслідкового взаємозв'язку між доступними ресурсами ОТГ та її ефективністю. Першочерговим у дослідженні діяльності ОТГ є оцінювання ефективності її ресурсного забезпечення, яке передбачає оцінку ресурсного потенціалу та співставлення потенційних ефектів від його використання із фактично досягнутими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед опублікованих результатів наукових досліджень проблемам ефективного використання ресурсного потенціалу ОТГ присвячено роботи Борщ Г. А., Вансилевського Ф. А., Гайдуцького П. І., Гуторова О. І., Збарського В. К., Зось-Кіора М. В., Науменко І. В., Николук О. М., Насіпайко Д. С., Макаренка П. М., Маліка М. Й., Резниченко О. О., Якуби К. І. та багатьох інших.

Надаючи належну оцінку публікаціям, на сьогодні не існує єдиного методичного підходу щодо оцінки розвитку сільських територій та використання ресурсів. Потребує подальших досліджень

* Науковий керівник: Місюк М.В. – д.е.н., професор

розробка інструментарію розвитку ОТГ та, зокрема, оцінювання ефективності її ресурсного потенціалу.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка методичних підходів щодо оцінювання ресурсного потенціалу ОТГ, в яких враховуються ефекти, зокрема економічний, соціальний та екологічний, що формуються кожним із видів ресурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В основі оцінювання ресурсного потенціалу лежать показники, які надають кількісне вимірювання кількісних та якісних характеристик ресурсів. З позицій системного підходу ресурси можна представити як певні вхідні параметри, які у процесі функціонування системи (тобто ОТГ) трансформуються на певний результат – ефект. Іншими словами ресурси – засоби забезпечення бажаного результату. Первинними (базовими) ресурсами функціонування ОТГ є трудові, природні та капітальні ресурси, які є елементами внутрішнього середовища ОТГ. Їх доцільно віднести до ресурсів першого – базового – рівня.

Іншим типом ресурсів є залучені із зовнішнього середовища ресурси, які віднесено до другого рівня. Параметри таких ресурсів (тобто їх кількісні та якісні характеристики) визначаються параметрами ресурсів нижніх рівнів. Це пояснюється тим, що чим кращі вихідні ресурси та умови ОТГ, тим вища у них потенційна ефективність і тим легше їм залучити ресурси у необхідній кількості та потрібної якості. До залучених ресурсів віднесено капітальні (інвестиційні) та трудові, які ОТГ на початку не мали у своєму розпорядженні. Крім того, ресурси другого рівня включають інформаційні ресурси, придбані за рахунок власних (первинних) та залучених коштів [1, с. 138].

На третьому рівні формується група ресурсів, які, з одного боку, є результатом взаємодії ресурсів двох попередніх рівнів, але, з іншого – їх слід розглядати як засоби створення кінцевих результатів функціонування ОТГ – економічного, соціального та екологічного ефектів. До них належать об'єкти інфраструктури, які можна розглядати і як форму прояву ефективності функціонування ОТГ, і як вихідні умови розвитку бізнесу на сільських територіях. Кількісні та якісні параметри ресурсів усіх трьох рівнів і здатності ОТГ їх формувати й максимально використовувати визначатимуть кінцеві результати діяльності громади, а також характер і темпи її розвитку.

Отже, з позицій співвідношення «ресурс – ефект» ресурсна база ОТГ має трьохрівневу ієрархічну структуру (рис. 1). Оцінка фактичного рівня реалізації потенціалу ОТГ на кожному рівні набуває вигляду відношення ефекту у формі кількісно вимірних ресурсів вищого рівня до ресурсів рівня, що оцінюється. У формальному вигляді таке відношення відображаються наступним чином:

$$RP_{ij} = \frac{E_{jk}}{R_{ij}} = \frac{R_{k(j+b)}}{R_{ij}}, \quad (1)$$

$$E_{jk} = R_{k(j+b)},$$

де RP_{ij} – рівень реалізації потенціалу у розрізі ресурсу i -го виду j -го рівня;

E_{jk} – ефект k -го виду, який утворюється на j -му рівні;

R_{ij} – обсяг використаного ресурсу i -го виду j -го рівня;

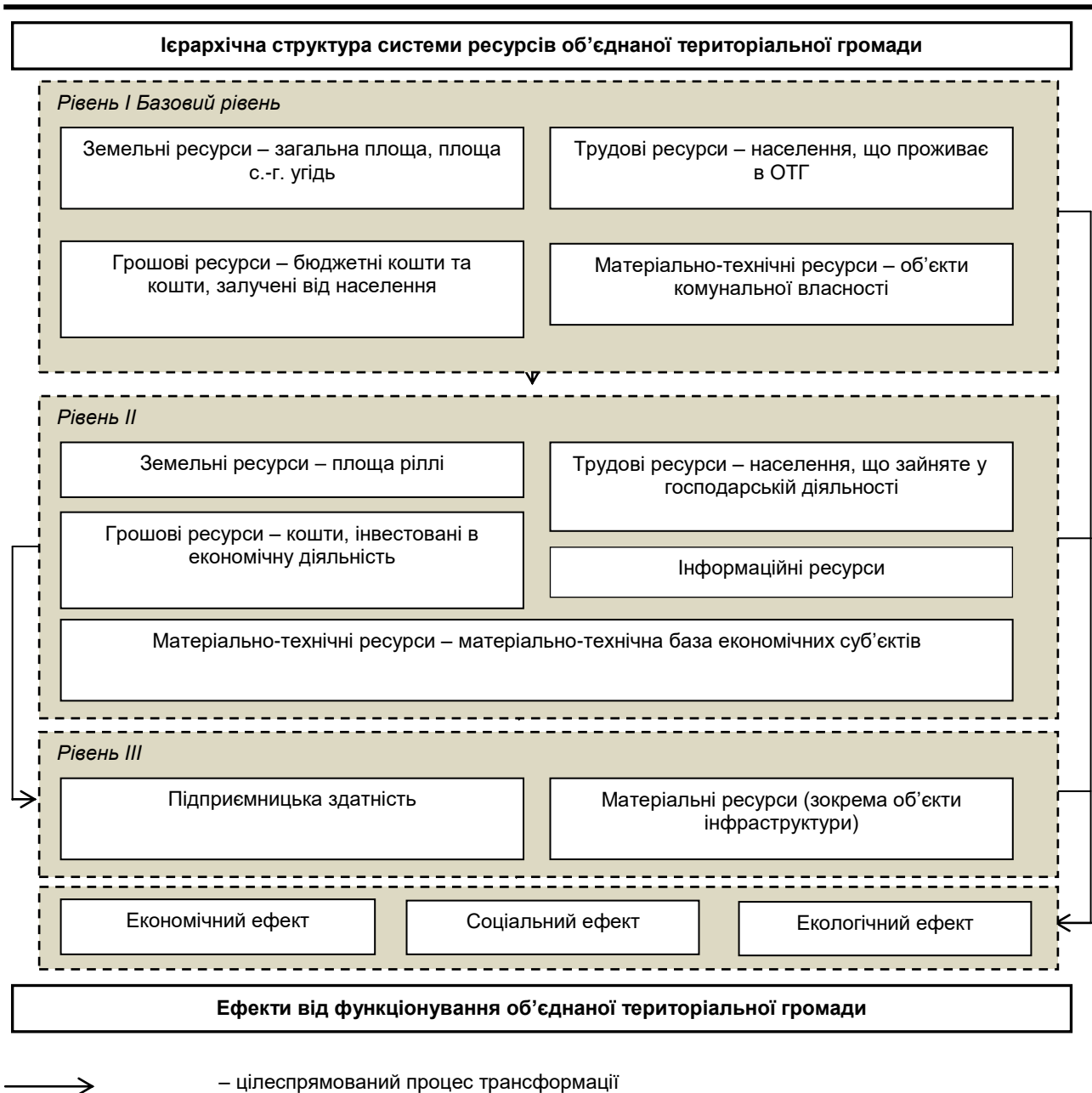
$R_{k(j+b)}$ – обсяг ресурсу k -го виду, створеного на базі ресурсів j -го рівня, який одночасно є ресурсом наступного ($i + b$)-го рівня (або другого, або третього).

Розробка методики оцінювання ресурсного потенціалу ОТГ має здійснюватись у кілька етапів, першим з яких є визначення показників, які є кількісними вимірниками (показниками) кожного окремого виду ресурсів. Перелік показників стану ресурсної бази має відповідати трьом принципам, а саме: 1) принципу повноти (всі ресурси та їх кількісні і якісні ресурси мають бути враховано); 2) принципу простоти (передбачає усунення повторень показників); 3) принципу відповідності показників реальному стану інформаційного забезпечення.

У табл. 1 відображено перелік показників, які визначено як індикатори наявності ресурсів, що беруть участь у процесах функціонування та розвитку ОТГ.

Окрім структури ресурсів, при оцінюванні ступеня реалізації ресурсного потенціалу необхідно враховувати ефекти, які формуються кожним із видів ресурсу. У розрізі ресурсів можна виділити два типи ефектів, які ОТГ може отримати у результаті господарської діяльності. Перший вид включає ресурси наступного ієрархічного рівня, які одночасно є результатами перетворення ресурсів поточного рівня ієрархії. Для визначення ефективності використання ресурсу з позицій цього виду ефекту використовується формула (1).

До ефектів другого виду належать остаточні ефекти, які створює громада у процесі функціонування. Це економічний, соціальний та екологічний ефекти у кількісному вираженні. Для кожного окремого виду ресурсу формуватимуться різні види економічного, соціального та екологічного ефектів, які також різнитимуться залежно від виду господарської діяльності (табл. 2). Передусім це стосується земельних ресурсів, економічний ефект для яких формуватиметься у межах сільськогосподарської діяльності.

Рис. 1. Структура системи ресурсів ОТГ

Джерело: побудовано авторами

Таблиця 1

Ієрархія показників ресурсного потенціалу ОТГ

Рівень ієрархії ресурсів	Вид ресурсу	Показник
1	2	3
Перший	Земельні	Площа ОТГ
		Площа с.-г. угідь
		Площа пасовищ та сіножатей
	Трудові	Чисельність населення
		Чисельність економічно активного населення
	Грошові	Бюджетні ресурси (державного, місцевого бюджетів, бюджету ОТГ)
		Кошти, залучені від населення громади
Матеріально-технічні	Вартість майна комунальної власності ОТГ	

продовження табл. 1

1	2	3
Другий	Земельні	Площа ріллі
	Трудові	Чисельність зайнятого населення (у цілому та у сільському господарстві)
	Грошові	Собівартість с.-г. продукції
		Зовнішні інвестиції
	Матеріально-технічні	Поголів'я с.-г. тварин
		Вартість основних засобів виробництва
Довжина доріг з твердим покриттям		
Третій	Підприємницька здатність	Валова продукція
		Валова продукція сільського господарства (загальна та у розрізі галузей)
		Кількість підприємств (зокрема с.-г.)
	Матеріальні (зокрема інфраструктура)	Кількість об'єктів роздрібною торгівлі
		Кількість об'єктів ресторанного бізнесу
		Кількість об'єктів туризму

Джерело: власні дослідження на основі [2; 3].

До економічних ефектів належать прибуток (у цілому та за видами економічної діяльності), створений у межах ОТГ, доходи та витрати населення. Такі показники, як обсяги викидів в атмосферне повітря, скидів у водойми та утворені побутові відходи віднесено до деструктивних екологічних ефектів. Соціальні ефекти включають кількість зайнятого населення, яке одночасно є трудовим ресурсом другого рівня.

Таблиця 2

Показники ресурсного потенціалу ОТГ та відповідні їм види ефектів

Показник	Ефект, що забезпечується відповідним ресурсом	
	ресурс наступних рівнів ієрархії	від функціонування ОТГ
<i>Перший рівень ієрархії</i>		
Площа с.-г. угідь	Чисельність зайнятих у сільському господарстві, вартість основних засобів виробництва, собівартість с.-г. продукції, валова продукція сільського господарства	Доходи зайнятих у сільському господарстві, прибуток у сільському господарстві
Площа пасовищ та сіножатей	Поголів'я с.-г. тварин	—
Чисельність населення	Кількість об'єктів роздрібною торгівлі, кількість об'єктів ресторанного бізнесу	Доходи та витрати господарств населення, обсяг утворених відходів
Чисельність економічно активного населення	Чисельність зайнятого населення	Доходи та витрати господарств населення, кількість підприємств (зокрема с.-г.)
Площа ОТГ	Довжина доріг з твердим покриттям, зовнішні інвестиції, кількість підприємств	—
Бюджетні ресурси	Валова продукція	Прибуток від господарської діяльності
Кошти, залучені від населення громади	Валова продукція	Доходи господарств населення
<i>Другий рівень ієрархії</i>		
Площа ріллі	Валова продукція рослинництва	Прибуток у сільському господарстві
Чисельність зайнятого населення (у цілому та у сільському господарстві)	—	
Собівартість с.-г. продукції	Валова продукція сільського господарства	
Зовнішні інвестиції	—	Прибуток від господарської діяльності
Кількість підприємств	—	Чисельність зайнятого населення
Кількість с.-г. підприємств	—	Обсяги викидів в атмосферу, скидів у водойми, чисельність зайнятого у сільському господарстві населення
Поголів'я с.-г. тварин	Валова продукція тваринництва	Прибуток у тваринництві
Вартість основних засобів виробництва у сільському господарстві	Валова продукція у сільському господарстві	Прибуток у сільському господарстві

Джерело: власні дослідження на основі [2; 3].

Аналіз сучасних підходів до оцінювання рівня ресурсного забезпечення та ресурсного потенціалу економічних суб'єктів дав змогу виділити три методичних підходи:

1) визначення ефективності використання залучених у процес функціонування суб'єкта ресурсів. Відповідні дослідження ґрунтуються на базовому розумінні економічної категорії «ефективність» як відношення отриманого ефекту до використаних ресурсів. Економічний зміст таких показників полягає у тому, що вони відображають який розмір ефекту припадає на одиницю використаних ресурсів. Враховуючи раніше висвітлену концепцію ієрархічної будови системи ресурсів ОТГ, до традиційних показників ефективності (економічний, соціальний та екологічний ефекти у розрахунку на одиницю використаних ресурсів) слід додати показники ефективності, що відображають розмір новостворених (залучених) ресурсів. На нашу думку, обчислення показників ефективності є проміжними етапом оцінки рівня ресурсного забезпечення та ресурсного потенціалу ОТГ. Саме із таким аналізом пов'язані наступні два підходи до оцінювання;

2) порівняльний аналіз показників ефективності. Базовим у такому підході є визначення об'єктів порівняння. Зазвичай ними є або інші аналогічні за своєю природою об'єкти, або об'єкти-еталони із вищими, ніж у об'єкта дослідження, або абстрактні еталони, які характеризуються «ідеальними» значеннями за всіма показниками ефективності. Такий напрям аналізу дає можливість визначити рівень конкурентоспроможності ОТГ та ступінь повноти реалізації нею наявного ресурсного потенціалу;

3) інтегральне оцінювання ефективності, що передбачає обчислення та аналіз синтетичного узагальненого коефіцієнта ефективності. У цьому випадку обчислюються інтегральні коефіцієнти, які дають можливість оцінити таку складну багатокритеріальну категорію як ефективність, індикаторами якої є система фінансово-економічних показників, за допомогою одного коефіцієнта. Здебільшого інтегральний коефіцієнт розподіляється на інтервалі від 0 до 1 та є безрозмірним.

Перелічені підходи слід розглядати не як взаємовиключаючі, а як взаємодоповнюючі. Більше того, системний аналіз з метою виявлення всіх проблем ресурсного забезпечення ОТГ неможливий без урахування хоча б одного із перелічених напрямів кількісної оцінки. Проблематичним при розробці методики дослідження рівня ефективності є грамотний підбір кількісних методів оцінювання, які, по-перше, надавали б максимально точні та об'єктивні результати, по-друге, враховували особливості функціонування ОТГ як специфічних суб'єктів економіки та, по-третє, ґрунтувалися б на даних, які реально акумулюються у межах громад, статистичних органів та органах державної влади.

Для визначення ефективності використання залучених у процес функціонування суб'єкта ресурсів найпростішим та водночас найінформативнішим є застосування традиційного коефіцієнтного методу. У результаті буде обчислено систему коефіцієнтів ефективності використання ресурсів. Їх аналіз може проводитись як у статичній, так і у динамічній формі. Найінформативнішим є дослідження наявних тенденцій зміни ефективності, оскільки високі, але сталі у динаміці показники свідчать про задовільний стан ОТГ, однак відсутність її розвитку [2, с. 148].

Порівняльний аналіз показників ефективності, визначених на попередньому етапі за допомогою коефіцієнтного методу, зазвичай здійснюється за допомогою методу порівняння. Для визначення ефективності використання ресурсами нами запропоновано метод нормування, який передбачає порівняння кожного окремого показника із його рівнем у найбільш ефективній ОТГ зі схожим ресурсним потенціалом та галузевою спрямованістю. Застосування даного методу нормування передбачає перетворення фактичних рівнів показників у нормовані, для чого використовуються формули:

$$x_{ij} = \frac{k_{ij}}{k_i^{\min}}, \quad (2)$$

$$\text{або} \quad x_{ij} = \frac{k_i^{\max}}{k_{ij}}, \quad (3)$$

де x_{ij} – нормований коефіцієнт i -го показника ефективності у j -ої ОТГ;

k_{ij} – фактичне значення i -го показника ефективності у j -ої ОТГ;

$k_i^{\max}$ – максимальне значення i -го показника ефективності серед всіх досліджуваних ОТГ або його бажаний (максимально можливий) рівень;

$k_i^{\min}$ – мінімальне значення i -го показника ефективності серед всіх досліджуваних ОТГ або його бажаний (мінімально можливий) рівень.

Зважаючи на недоліки та переваги всіх зазначених методів, у статті використано одночасно три методи, а саме: інтегрального оцінювання, головних компонент та таксономічного аналізу, які значною мірою є взаємодоповнюючими. Переваги комбінації методів таксономічного аналізу та головних компонент полягають в тому, що їх застосування має на меті врахування в інтегральному коефіцієнті

відставання досліджуваної ОТГ від громад зі схожим ресурсним потенціалом. Натомість, метод інтегрального оцінювання пропонується використовувати у тому випадку, якщо ціллю оцінки є не порівняння із іншими громадами, а відслідковування динаміки показників ефективності використання ресурсів ОТГ, що досліджується, а також аналіз ступеня недовикористання потенціалу [3, с. 54].

Метод головних компонент застосовується для зменшення кількості показників, що визначають загальну ефективність використання ресурсів ОТГ. Згідно із методикою оцінки методом головних компонент, показники-фактори ефективності, що мають тісний кореляційний зв'язок, інтегруються у синтетичний узагальнений показник. Цей показник відображає внесок варіації першої (головної) компоненти у варіацію відібраних факторів [4, с. 222-223].

Оцінювання рівня ефективності використання ресурсів включає такі етапи:

1) стандартизація показників ефективності використання ресурсів. Для стандартизації використано формулу:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_i}{\sigma_i}, \quad (4)$$

де z_{ij} – стандартизоване значення i -го показника для j -ої ОТГ;

$\bar{x}_i$ – середнє для всієї сукупності ОТГ значення i -го показника;

σ_i – середньоквадратичне відхилення i -го показника.

2) визначення головних компонент для ефективності використання ресурсів у розрізі кожної групи. Для цього необхідно використовувати функціонал програмного продукту *Statistical*;

3) рейтингова оцінка об'єктів оцінювання (досліджуваних ОТГ) за значеннями головних компонент. Чим вище значення, тим вищий рейтинг. ОТГ з максимальним значенням головної компоненти присвоюється рейтингова оцінка, що дорівнює кількості об'єктів дослідження [5, с. 102].

Після цього отримані рейтинги обробляються за допомогою методу таксономічного аналізу, метою якого є визначення єдиного інтегрального коефіцієнта ефективності використання ресурсів ОТГ. В основу таксономічного методу покладено кількісне вимірювання відстані між фактичною ефективністю та ефективністю еталонного (не існуючого в реальності) ОТГ, якому відповідають найкращі значення кожного із показників ефективності. У результаті для кожної досліджуваної ОТГ обчислюється єдиний інтегральний коефіцієнт ефективності (коефіцієнт таксономії), що відображає ступінь її схожості із еталонним ОТГ. Якщо коефіцієнт таксономії рівний 1, то має місце абсолютна ідентичність, а якщо 0 – повна невідповідність. Чим ближчий коефіцієнт таксономії до 1, тим ефективніше ОТГ використовує ресурси [5, с. 105; 6, с. 128; 7, с. 106-107; 8, с. 80]. В даному випадку можна стверджувати про максимальну реалізацію ресурсного потенціалу. Етапами таксономічного аналізу є:

1) стандартизація рейтингів об'єктів дослідження, отриманих на останньому етапі застосування методу головних компонент, за формулою (5);

2) створення вектору еталону, до якого входять максимальні серед досліджуваних ОТГ значення рейтингів за кожною групою ресурсів. У цілому вектор-еталон міститиме два значення, а саме: максимальні стандартизовані рейтинги за першою та другою групою ресурсів;

3) розрахунок відстані між значеннями стандартизованих рейтингів за кожною окремою ОТГ та елементами вектора-еталона та відстаней від верхнього полюсу за формулами:

$$c_{ij} = z_{ij} - z_{j0}, \quad (5)$$

$$d_j = \sqrt{\sum_{i=1}^2 c_{ij}^2}, \quad (6)$$

де c_{ij} – відстань стандартизованого значення рейтингу i -го показника для j -ої ОТГ від вектору-еталону;

d_j – відстань від точок-даних до верхнього полюсу для j -ої ОТГ;

z_{ij} – стандартизоване значення i -го показника для j -ої ОТГ;

z_{j0} – еталонне значення i -го показника.

4) обчислення інтегрального коефіцієнта ефективності використання ресурсів ОТГ, за допомогою обчислення формули:

$$\mu_j = 1 - \frac{d_j}{\bar{d} + 2S}, \quad (7)$$

де μ_j – показник ефективності використання ресурсів для j -ої ОТГ;

$\bar{d}$ – середня арифметична відстань від еталонного об'єкта, що визначається за формулою:

$$\bar{d} = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n d_j, \quad (8)$$

де n – кількість досліджуваних ОТГ;

S – середньоквадратичне відхилення відстаней від еталонного об'єкта:

$$S = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (d_j - \bar{d})^2}, \quad (9)$$

Наступним елементом методики оцінювання рівня ефективності використання ресурсів ОТГ є обчислення її інтегральних показників без урахування результатів використання ресурсної бази іншими громадами. В основі методу інтегрального оцінювання лежать нормовані коефіцієнти (формула (1), де еталонними (максимальним або мінімальним) є значення не інших ОТГ, а планове значення для конкретної громади). Частинні нормовані коефіцієнти узагальнюються в єдиний показник шляхом обчислення традиційних середніх показників (середнього арифметичного, середнього геометричного, середнього арифметичного зваженого, середнього геометричного зваженого). Просту середню арифметичну доцільно використовувати у разі рівновагомості всіх частинних показників та відсутності мультиплікативного ефекту від їх інтеграції. Крім того, її застосування можливе лише за умови низького розкиду варіації значень показників. Частинні коефіцієнти ефективності використання ресурсів ОТГ не відповідають такій умові, оскільки дуже частою є ситуація, коли високий рівень, наприклад, економічної ефективності супроводжується низькими екологічними ефектами.

Якщо частинні показники мають однакову значущість, однак спільно забезпечують мультиплікативний ефект, то краще використовувати просту середню геометричну. Природа мультиплікативного ефекту в даному випадку полягає у наступному. Низькі рівні ефективності використання кількох ресурсів одночасно можуть значно знизити загальну ефективність ОТГ. Іншими словами, якщо один із ресурсів буде використовуватись менш ефективно, ніж інші, то загальний недоотриманий ефект буде значно більший, ніж просто недоотриманий ефект за даним недостатньо реалізованим ресурсом. У цьому випадку має місце загальний мультиплікативний ефект. Отже, рівні ефективності, в основі обчислення яких лежить коефіцієнтний метод, не додаються, а перемножуються. Інтегральний коефіцієнт ефективності використання ресурсів, обчислений за допомогою саме середньої геометричної, пов'язаний, передусім, не з ефектом, а з недоотриманими можливостями.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, зважені середні показники слід застосовувати, коли частинні показники є різними за своєю значущістю. Очевидно, що для різних ОТГ стратегічні цілі часто суттєво різняться. Наприклад, для одних громад пріоритетним є розвиток сільського господарства, тоді як для інших – нетрадиційних для сільської місцевості видів економічної діяльності. Аналогічним чином може різнитись вагомість економічного, соціального та екологічного ефектів. Наприклад, у громадах із достатнім для забезпечення наростаючого розвитку бюджетом пріоритетним може бути соціальний розвиток та нарощення інфраструктурної бази, тоді як ОТГ із низьким рівнем економічного розвитку найзначущим є забезпечення достатніх для розширеного відтворення доходів населення.

Література

1. Радулов Д. Д. Оцінка впливу зовнішніх факторів на рівень конкурентоспроможності підприємств з виробництва готових металевих виробів. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 2 (53). С. 134-143.
2. Сендзюк М. Н., Науменко І. В. Методи вибору ключових показників оцінки ефективності діяльності підприємств. *Бізнес-інформ*. 2014. № 6. С. 145-152.
3. Nykolyuk O. The multidimensional methods of assessing the competitive ness of farm enterprises. *Економіка АПК*. 2016. № 3. С. 51-56.
4. Кендюхов А. В., Толкачев Д. О. Использование метода главных компонент оценки конкурентоспособности машиностроительных предприятий. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 4. С. 219-227.
5. Костенко Е., Лапшин В. І., Шульга Н. В. Таксономічний аналіз рейтингу регіонів України для інвестування. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 2. С. 94-103.
6. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованных: методы таксономии и факторного анализа / пер. с. пол. В. В. Иванова. Москва: Статистика, 1980. 151 с.
7. Насіпайко Д. С., Резніченко О. О. Використання таксономічного методу в якості показника інтенсивності (ефективності) відтворення людського капіталу. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22 (1). С. 104-108.
8. Сабліна Н. В., Теличко В. А. Использование метода таксономии для анализа внутренних ресурсов предприятия. *Бизнес-Информ*. 2009. № 3. С. 78-82.

References

- 1.Radulov, D.D. (2014), "Estimation of the influence of external factors on the level of competitiveness of enterprises for the production of finished metal products", *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, Iss. 2 (53), pp. 134-143.
- 2.Sendziuk, M.N. and Naumenko, I.V. (2014), "Methods of selecting key indicators to assess the effectiveness of the enterprises", *Biznes-inform*, no. 6, pp. 145-152.
- 3.Nykolyuk, O. (2016), "The multidimensional methods of assessing the competitiveness of farm enterprises", *Ekonomika APK*, no. 3, pp. 51-56.
- 4.Kendiukhov, A.V. and Tolkachov, D.O. (2013), "Using the method of the main components of the assessment of the competitiveness of machine-building enterprises", *Marketynh i menedzhment innovatsii*, no. 4, pp. 219-227.
- 5.Kostenko, E., Lapshyn, V.I. and Shulha, N.V. (2013), "Taxonomic analysis of the ranking of regions of Ukraine for investment", *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 2, pp. 94-103.
- 6.Plyuta, V. (1980), *Sravnitelnyy mnogomernyy analiz v ekonomicheskikh issledovaniyakh: metody taksonomii i faktornogo analiza* [Comparative multivariate analysis in economic research: methods of taxonomy and factor analysis], Translated from. pol. by V.V. Ivanov, Statistika, Moscow, Russia, 151 p.
- 7.Nasipaiko, D.S. and Reznichenko, O.O. (2012), "Use of the taxonomical method as an index of the intensity (to efficiency) of reproduction of human capital", *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, Iss. 22 (1), pp. 104-108.
- 8.Sablina, N.V. and Telichko, V.A. (2009), "Using of the taxonomy method for the analysis of the internal resources of the enterprise", *Biznes-Inform*, no. 3, pp. 78-82.

Стаття надійшла до редакції 06.05.2019 р.

УДК 330:338.48

JEL Classification: L83, L10

Охота В.І.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу,
Тернопільський національний економічний університет

СУЧАСНІ КОНКУРЕНТНІ СТРАТЕГІЇ ЩОДО ЗБІЛЬШЕННЯ ВНУТРІШНІХ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ

Okhota V.I.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., associate professor at the
department of international tourism and hotel business,
Ternopil National Economic University

MODERN COMPETITIVE STRATEGIES ON INCREASING DOMESTIC TOURIST FLOWS

Постановка проблеми. Внутрішні туристичні потоки в країнах, які не створили привабливих умов для в'їзного туризму, є передумовою сталого розвитку цієї індустрії. Підвищення рівня внутрішнього туризму може стати фундаментом для зростання попиту з боку іноземного сегменту споживачів. Населення України, яке представлено різними сегментами внутрішніх туристів, повинно мати чітке уявлення про потенціал регіонів, місцевостей щодо надання послуг відпочинку, екскурсійного обслуговування, готелів та закладів харчування. Цю проблему не вирішують вітчизняні туристичні фірми, які просто пропонують певні тури, а не визначають комплексну картину можливостей для українських споживачів. Відповідно, вирішення такого питання залежить від перегляду підходів до нього як з боку туристичних компаній, так і з боку туристичних комплексів, закладів харчування, екскурсійних організацій тощо. Необхідний перегляд конкурентних стратегій підвищення внутрішніх туристичних потоків на рівні кожного з учасників бізнесу індустрії. Зважаючи на